

Celý proces zabírání země kanaanské byl z větší části asimilační. Myslím, že Jizraelité přicházeli spíše pokojně, postavili si svoje stany, pásli svoje stáda a uzavírali po případě smlouvy s domácím obyvatelstvem. Vždy to ovšem nešlo a biblická vypravování předvádějí nám docela už Abrahama a Jakuba jako válečníky. V každém případě stálo domorodé obyvatelstvo na vyšším stupni kulturním a přistěhovalci tuto kulturu přejímají. K pokroku kulturnímu přidružilo se však i přejímání stinných stránek života kanaanského, takže se později proroci hrozí té mravní i náboženské porušeností Jizraele a žádají vymýcení kanaanských prvků zejména z náboženství.

Dr. Miroslav Novák.

*

Literatura: Friedrich Schmittke, Die Einwanderung Israels in Kanaan, Breslau, 1933. — Rud. Kittel, Geschichte des Volkes Israel, 5 a 6 vydání, Gotha, 1923. — Ed. Meyer, Die Israeliten und ihre Nachbarstämme, Halle, 1906.

Zdeněk Urban

ROZHLEDY PO ŠKOLSTVÍ.

1.

Rozhlédneme-li se po současném životě, jistě nejsme sami, kdož shledáváme velkou členitost jeho skladby jak v ohledu kulturním, tak i civilisačním a společenském vůbec. Ve vědách a uměních i veřejném životě nelze nevidět nevšední specialisace různých odvětví, atomisace lidské kultury, rozčlenění na mnoho oborů vědních, takže není divu, že při poznávání a pořádání rozmanitých paprsků pravdy, ztrácíme přecasto jejich společný zdroj, jeden jejich společný základ, to jednotící *Unum* jako živé, absolutní pouto člověčenstva a světa.

Tím si vysvětlíme, proč v šíleném tempu moderního života, při atomisaci vědy se dnešní člověk rozptyluje, ztrácí v různých oborech a nedoceňuje nevšední význam filosofie, jejího metafysického dobrodiní, odpovědi na poslední otázky, jejichž šklebící se tvář neušetří žádného učence a odborníka z veřejného života. A neodbytný Eros lidské touhy po nejvyšším poznání, po plné pravdě a uspokojující odpovědi přichází často k cynismu a zoufalství. Ale nejenom v ohledu poznání je zmatek, neklid, nespokojenost. Také v ohledu vážení hodnot. Není pevného a stálého měřítka pro klasifikaci hodnot, jest zmatek v seřazení hodnot v jejich hierarchii. Podle čeho řadit? Co napřed? Všude se to děje jinak a přemnoží se nechávají nést prospěchem, požítkem okamžiku neb svůdností slávy. Etika je na-

mnoze ve shonu denního života popelkou. Nejenom snad náboženská, nýbrž i laická. Lidé následují příkladu starostlivé Marty, ale neřídí se vzorem moudré Marie, kterou tak dobře vystihuje v úsilí a snaze Komenský, jenž žil rovněž v těžké a bouřlivé době, ale neztrácel zdravé životní orientace a nikdy nepomenul správně poukázat, co jest *Unum necessarium*, co ze všech hodnot nejdůležitější pro klopýtajícího člověka v krizi života.

Všechny možné náměty a návrhy se zkoušejí v moderní době, abychom se dostali z víru zmatků a z trapných následků osudných pochybení. Zkouší se to s bolševictvím, fašismem, sahá se k revoluci, nahraňuje se kříž Kristův křížem hákovým z pohanického starověku. Neuspokojuje-li někde špatně pochopená demokracie, vymýšlí se na pomoc teorie rasová. Je-li trnem v oku civitas Dei jako ideál společnosti, dělá se pokus s myšlenkou „totalního státu“. Všude narážíme na nejistotu, vratkost, atomisaci, rozštěpenost, rozdrobenost a rozháranost jak v kultuře, tak i v civilisaci vůbec, neboť vše lidské zklamalo, lidské pokusy nevedly ku štěstí, hesla doby neuspokojují srdce, nezjednáávají vnitřní harmonii a nesjednocují lidstvo.

Proto u opravdových a rozvázných pozorovatelů běhu života mocně se ozývá touha po objektivní pravdě a po trvalých hodnotách, hledá se uspokojení pátrajícího ducha a toužícího srdce ve věčných pravdách a živých vodách náboženských. Zesiluje se volání po Ježíši Nazaretském a vystihuje se význam církvi. Stoupá zvolna kurs filosofie i teologie. Tak i u nás zjišťuje na př. prof. dr. E. Rádl dokonce i nedávno na sjezdu profesorů v sekci filosofické.

2.

Obraz současné doby odráží se též i na poli školní pedagogiky, v celé školní práci. Někteří teoretikové reformní podceňují nebo zavrhuji veškeru metafysiku ve výchově, ze strachu, že by si nevěděli rady s posledními otazníky, na něž již i školní zvědavá mládež přichází. Dohořívající ideový liberalismus odstranil do značné míry ze škol náboženství, ale nepostaral se předem o rovnocennou náhradu. V revolučním popřevratovém opojení vybila se nespokojenost se zpolitizovanou římskou a německou luterskou církví v náboženství vůbec. Různými zdobrovolňujícími a omezujícími výnosy a zákony se znehodnotilo, ztratilo na vážnosti a tím ještě více na účinnosti v ohledu školní výchovy. Přichází do života pozvolna generace bez náboženské školní a domácí výchovy, neboť náboženství se ve značné míře vyloučilo z pojmu všeobecného vzdělání, jež je úkolem školy. Následky se trochu předvídalý.

Na obecné a měšťanské škole se zavedla aspoň občanská

nauka a výchova, ale na střední škole neučinilo se ani tolik. Ano, byly hlasy některých profesorů, kteří se rozhodně tomu vzpírali a pochvalovali si aspoň status quo v tisku i na anketách. Na středních odborných školách jsou studenti bez jakékoliv náboženské a soustavné mravní orientace. Vyrůstá tedy nová inteligentní generace bez náležitého náboženského a mravního základu pro zpozdlý strach některých neodpovědných vlivných činitelů, aby snad se žactvo nezískávalo ve škole pro určitý filosofický směr nebo ve prospěch snad některého konfesijního náboženství. Tedy raději nic než toto.

Ale jako *hlad lidské duše po náboženství* se nedá natrvalo potlačit a zapřít, podobně se ozývaly občas a jmenovitě během uplynulého škol. roku na př. na podzim rozvážné hlasy v denním tisku, volající po nějaké formě náboženské výchovy. Aspoň pry po nekonfesijní, t. j. necírkevní náboženské výchovy mravní a po základech náboženského poučování ve škole. Školní mládež nezná, prý, ani základních náboženských pojmů, od náboženství osvobozený žák postrádá nejdůležitějších znalostí bible, která i při nejradikálnějším světovém názoru má určitý význam kulturní. Jsou v ní ušlechtilé životní vzory, zásady pro školní mládež velmi vhodným způsobem podány. Pro všeobecné vzdělání její je nezbytno poučiti mládež školní o Kristu, o výchovném, sociálním a kulturním významu historických církevních útvarů.

Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách zavedl ve svém časopise „Českém učiteli“ na podzim veřejnou diskusi: „Co s náboženstvím ve škole?“ Diskusi zahájil docent Masar. university dr. J. Uher, jenž se postavil docela rozhodně pro náboženskou výchovu školní, ovšem *nekonfesijní*, t. j. necírkevní, neboť žijeme v křesťanské éře a nemůžeme bez škody přehlížeti její význam a přínos církvi pro světovou kulturu. Diskusní výzva nalezla mezi učitelstvem neobyčejně živý ohlas. Zúčastnil se jí i pisatel tohoto článku v Čes. učiteli, jímž chtěl potěšitelný zájem učitelstva o náboženství ve škole podchytit. Z pohnutek apoštolátu mezi nimi po dlouhé době odvratu a zvláště k vůli vážnému a cennému příteli reformní náboženské výchovy ve škole doc. dru Uhrovi snažil se ve svém článku pro případ nekonfesijní náboženské školní výchovy stanovisku Uhrovi co nejvíce přiblížiti, jak by to asi minimálně muselo vypadat, aby pokrokové církve mohly s tím minimem, t. j. nekonfesijním náboženstvím ve škole souhlasit v předpokladu, že by mohly pak samy ve svém duchu je na půdě školní doplnit; nemuselo by to být v nynějším rozsahu, neboť by navazovaly na minimální „nekonfesijní“ náboženskou výchovu školní buďto od učitelů odborných pro určitá vyznání žáků nebo od literních učitelů. Jenom nepatrný počet účastníků diskuse se vyslovil proti náboženství vůbec. Většina se vyslovila pro stanovisko Uhrovo. Církev římskokatolická odmítla se vši rozhodnost návrh

dra Uhra. Diskuse byla zabrzděna sice časopisem Čsl. obce učitelské, ale přenesla se do „Ideje“, časopisu spolku učitelů čsl. nábož. Prof. A. Spisar totiž postavil se proti návrhu doc. Uhra jednak z důvodů ideových, neboť pokládá „*nekonfesijní*“ vyučování náboženství za *nemyslitelné*, jednak z důvodů technických, jelikož soudí, že by se ani církevní vyučování náboženství *jinak nedalo opatřit*. Diskuse v „Idei“ se zúčastnil pak i prof. Komenského university dr. J. Hendrich, doc. Uher a prof. A. Spisar pak pokračují ještě ve výměně názorů. Diskuse není nikterak skončena a doufám, že po prázdninách se ještě povede dále, neboť nekonfesní náboženská výchova školní je *složitý problém*, jenž není nikterak novým. Mnohé vynikající osobnosti již dávno se proň vyslovily; ale proveditelnost jeho opravdu naráží při důkladném jeho studiu na nevšední potíže. Prof. Hendrich si myslí, až prý církve budou opravdověji plnit své kulturní poslání v národním životě a ve světě, pak i náboženství ve škole stoupne více v ceně a pak teprve i účinnost náboženské výchovy školní bude ztelnější.

Prozatím zdůrazňuji opět své stanovisko, jež jsem rozvedl ve své knize: „O lepší výchovné cesty“, že je nutno rozlišovat mezi náboženskou výchovou a výukou a v duchu reformních zásad by bylo záhodno, abychom důsledně podtrhovali stále *výchovu* vedle výuky a aby i výuka náboženská sloužila a byla podřazena výchově náboženské.

3.

Stav nynější *organisace* náboženské výchovy školní není uspokojivým pro žádného interesenta, ani pro školu ani pro církev ani pro rodiče. Je nedomyšlený a zřejmě činí dojem, že uvízl na půli cesty. Nejvýhodnější je ještě pro církev římskou, jež je nejvíce *beata possidens* pro svůj většinový ráz. A využívá ho náležitě, takže se stylus „malého škol. zákona“ z roku 1926 obchází a hodiny náboženství se zařazují i na středních školách v kterékoliv hodiny dopoledního rozvrhu *bez ohledu na žactvo jiných vyznání* a bezvyznání nebo osvobozené, co v prázdných hodinách má dělat, když není pro ně vhodných místností a patřičného dozoru. Postává v průvanu na chodbách, vychází ven na procházku do parků nebo do města a přichází v nebezpečí nejen mravní, ale i fyzické úhony. Jeden primán spadl v takové prázdné hodině s ložky do Vltavy za chladného únorového počasí.

Není se co divit, že menšinové církve, Volná myšlenka a některé pokrokové a učitelské organisace si toho bedlivě všimají a na nedávné poradě se usnesly na protestu a žádosti za nápravu v tom směru v zájmu žactva. — Mimo to všechny církve nemohou souhlasit se zrušením povinné školní náboženské

výchovy ve vyšších třídách právě ve smyslu reformní zásady o součinnosti žákově, neboť tehdy teprve je soudnost studentů do té míry vyvinuta, aby mohl se zvýšeným zájmem a dobrovolnou živou účastí bráti podíl na náboženské hodině. A právě tehdy, kdy fyziologický a psychologický vývoj žákův nejvíce vyžaduje nábožensko-mravního vedení, v těch třídách právě náboženství je zrušeno. Kromě toho, je-li úkolem střední školy: poskytnouti všeobecným vzděláním též přípravu pro studium universitní, tedy i theologické, tedy právem se žádá od školy náboženská školní výchova zvláště v nejvyšších třídách. Československý katolický episkopát také to letos na jaře opět důrazně od vlády žádal. Synodní rada čsbr. církve evangelické to žádala rovněž již r. 1932 a Ústřední rada ČCS si rovněž vyhradila nedávno právo požadovat totéž podle potřeby. Je to životní zájem církvi a nezadatelné právo požadovat náležitou náboženskou školní výchovu svého nedospělého členstva netoliko pro účely církevní, ale i zájmy národní a světové.

Povšechná organisace školství národního i středního se nás týká v bodu *koědukace* a koinstrukce. Je to otázka, která již dlouhá desetiletí je přetřásána dosud pedagogové nejsou jednotni ve svých názorech o vhodnosti nebo škodlivosti koědukace. Já trvám na svém stanovisku, že *spoluvýchova dětí na školách obecných je prospěšnou* a naše obecné školy by měly býti dle toho organisovány. Na školách měšťanských a na školách středních, kdy začíná mládež vstupovati do pohnuté a bouřlivé doby puberty nebo tuto těžce prožívá a ukončuje, pokládám déle trvající společné vyučování po celé půldny v přeplněných místnostech školních za nanejvýše škodlivé pro zdárnou školní práci a zhoubné i pro mravní vývoj žactva. Zabývám se touto otázkou a pozoruji, jak žactvo pracuje a počíná si v hodině, je-li pospolu oboje pohlaví a sleduji změnu školního pracovního rytmu, je-li toliko jedno pohlaví přítomno v době puberty. Na doložení svých slov poukazuji na zkušenosti prof. M. B. Böhnela, které tento uložil do senační své knihy: „*Rašení*“, jež způsobila v r. 1928 neobyčejný rozruch a letos vyšla v nakladatelství L. Mazáče již v 5. vydání. Obraz nevhodné koědukační soustavy školní je zde podán tak vzrušujícími rysy a barvami, že hraničí na neuvěřitelnosti. Bouřlivé stadium pohlavního vývoje je přítomností druhého pohlaví po delší dobu v bezprostřední blízkosti drážděno a nemůže klidně přemýšlet a pracovat. Zním z anket a hovorů se studenty názory studentů o tom, a proto nemůže býti rozhodujícím jejich názor o koědukaci, podobně jako nemůže míti člověk o tomto bodě v „*Ideí*“ (IV., 9.—10.) větší význam, než jako svérázný projev mladého člověka, který nepíše z velkého odstupu věkového a není poučen o povaze toho bouřlivého vývojového stadia mládeže. Přes všechnu pozornost, která se tomu věku, pubertě a spoluvýchově

věnuje (Skořepa, dr. C. Stejskal) není komplex potíží se křižujících dostatečně a všestranně prostudován. Pokud však jest, tu *nelze schvalovat soustavu koedukační na školách měšťanských a středních.*

4.

V ohledu *všeobecně pedologickém* uplynulý školní rok nebyl tak bohatým na plodnost a hodnotnost výchovné školní práce jako bývaly pracovní sezony dřívější. Úsporná povaha neklidné těžké doby vrhala své neblahé stíny i na pole školské práce a pedologických výzkumů vůbec. Péče o denní chléb stavila do nežádoucího pozadí péči o ducha a odsunovala i pedagogiku školní na vedlejší kolej. Přesto však můžeme zaznamenati v tomto ohledu ruch relativně velmi čilý. Tak na podzim (28. až 31. X. 33) konal se v Brně V. sjezd pro výzkum dítěte s vnějším i vnitřním úspěchem neobyčejným, neboť je označován za vyvrcholení dosavadních sjezdů. Účast byla hojná: 1200 odborníků domácích, 54 zahraničních. Zvláštní a ústřední jeho úkol: dítě vstupující do školy a údobí puberty byl sledován s opravdovou svědomitostí a odbornou důkladností vedoucích i referentů, kteří nespustili se zřetele centrálního a vedoucího hesla sjezdu: „činná škola“ a obohatili neobyčejně pedologický výzkum naší pedagogiky tématy speciálními v pomocných oborech pedagogiky i jednotlivé úseky pedagogiky (metodu, osnovy, učebnice a j.).

Vedle toho se pořádal na jaře v Praze VI. pedagogický týden, přehledka 5leté činnosti reformních (pokusných) škol a vědecké debatní večery o globální metodě na pražských školách ukazují, že pedagogické kruhy i v těžké době krise jeví obdivuhodné pochopení pro úkoly o nové školy. Povinné zavedení globální, t. j. metody analytické či m. celků sledovala i naše církev s patřičným zájmem pokud se týká náboženských hodin v prvních třídách, jež bývají v čsl. nábož. často spojovány s třídou druhou, s níž pozvolna je nutno někdy i něco s tabule nebo z knížky přečíst. Sledoval jsem osobně všechny přednáškové večery o ní, kdy se proti ní vyslovovali universitní profesori vesměs odmítavě. Nemohu než projevit svůj nesouhlas s nevěcným, překotným, nedemokratickým a vnučeným povinným zavedením „sporné“ reformní metody toho reformního vůdce, jenž tak odmítavě se postavil ve své knize „Psychologický výběr ve výchově“ ku náboženské výchově školní. Je to doc. dr. V. Příhoda, jehož překotné reformnictví vůbec a vzhledem k nábož. zvlášt jsem odsoudil v uvedené své knize.

I naše církev projevila *opravdové úsilí o lepší náboženskou výchovu*, a to nejen ve svých odborných časopisech, ale i na konferenci farářů a učitelů ČCS Vel. Prahy 20. IX. 1933 na

Zderaze, na niž byla utvořena komise reformních náboženských pedagogů, která slíbila pracovat na nových metodách a přinášet zprávy o své reformní podnětné činnosti (testování). Mimo to školský odbor při Ústřední radě ČČS pořádal pracovní schůze zájemníků a pedagogických pracovníků, kteří se zabývali časovými otázkami a potřebami školní nábož. výchovy s referáty o zdravých i sporných návrzích. Nevšední pedagogickou činnost vyvíjela též i církev římská na poradách katechetů národních i středních škol i v kursech kandidátů výpomocných laických katechetů a katechetek. Její časopisy odborné i denní věnují otázkám školským bedlivou pozornost, dobře vystihující neutešený stav náboženství ve škole i životní význam školní výchovy pro církev. Ani církve evangelické nikterak neztrácejí školní výchovu náboženskou se zřetele, jak svědčí jejich odborný i povšechný periodický tisk, přeložili knihu od Bettse: „Kterak vyučovati náboženství“, svolali s naší církví poradu a jinak závodí s námi v péči o povznesení úrovně školní náboženské výchovy dle sil a potřeby.

V katolických časopisech se i letos vynořila tu a tam otázka vhodnosti klasifikace náboženství. Jsou vážné důvody proti, zvláště uvažujeme-li o náboženství ve škole jako výchově, která se docíluje zvláště péčí o cit a tím působením na snahovou mohutnost lidského ducha, kdy se tvoří zbožné a mravné zvyky rozmanitými prostředky a způsoby. V tomto pojetí náboženství ve škole vymyká se náboženství možnosti kontroly a klasifikace aspoň ve větší míře a spadá více do známky z mravného chování žáka. Náboženství ve škole jako vyučování zvl. konfesiční či církevní o nauce, dějinách církevních, církevním zřízení a životě klasifikovat ovšem lze. Vzhledem k našemu pojetí náboženské výchovy a vzhledem na nynější nepříznivou pozici náboženství ve škole pokládal bych za vhodnější náboženství neklasifikovat, neboť je více lapis offensionis.

Letošního školního roku zavedeny byly na středních školách nové osnovy, jež odpovídají více méně celkovému stavu školské pedagogiky a jejímu vztahu k současnému rázu doby. Na národních školách se snad nové osnovy chystají. Pro náboženskou pedagogiku ČČS trvají dosud v platnosti osnovy z roku 1932, jež celkem vyhovují až na školy měšťanské, kde by neškodila malá změna. Učebnice byly měněny v 1. třídách národních škol pražských a na školách středních, zde podle nových osnov a tam podle nové metody. V naší školní náboženské pedagogice zavedeny byly tři nové učebnice pro školy měšťanské a střední, totiž pozměněné vydání biblické čítanky Starého zákona podle Farského-Spisara-Pokorného, biblická čítanka Nového zákona od A. Spisara, a Úvod do biblické čítanky Nového zákona od A. Spisara. Učebnice znamenají přínos do naší škol. náboženské pedagogiky a vyhovují naléhavé potřebě dneška.

Pro školy národní vydáno bylo nové pozmeněné vydání „Semének“ od J. Halbhubra, zadáno bylo o schválení naukové čítanky od téhož autora pro vyšší třídy obecných škol a vydána byla učebná pomůcka od něho „Okénka“ pro žactvo škol národních. Z toho vysvítá, že naše církve i v dobách krise za nepříznivých podmínek pečuje podle sil a možností o zvýšení úrovně školní náboženské výchovy.

Potíž povstala pro naši náboženskou školní výchovu v ohledu *systemisování míst* pro zvláštní učitelky čsl. náboženství na školách obecných a měšťanských. Římská církev zdráhá se navrhovati pro jmenování definitivních učitelek náboženství ze zásadních důvodů, vyhrazujíc ten obor definitivní působnosti toliko pro kněze, tedy osoby mužského pohlaví a duchovní správy. Naše čekatelky z povolání jsou nuceny tedy pro spojitost otázky dlouho čekati na zatímní a definitivní jmenování, ač naše církve stanoviska církve římské nesdílí, až školní úřady záležitost upraví.

5.

V uplynulém školním roce zvláště silně se pedagogické kruhy školní zabývaly nejen v tisku a v odborném rámci, nýbrž i na veřejných shromážděních o vzdělání učitelů, zda mají zůstat i *nadále učitelské ústavy*, či zda se zruší a všeobecně zavedou *pedagogické akademie státní*, aby tak vzdělání učitelstva obecných a zvláště měšťanských škol bylo vysokoškolské povahy, jak si učitelstvo přeje. Záležitost není tak jednoduchou. Po stránce věcné nabylo by tak vzdělání učitelstva vysokoškolské úrovně a při větší konsolidaci školské mohlo by se i racionálněji vzdělávati na akademiích a odpadly by t. zv. abiturientské kurzy. Ale na druhé straně padá na váhu, že učitelské ústavy připravují kandidáty učitelství praktičtější pro jejich výchovnou činnost, poskytující jim jmenovitě po stránce pedagogické a zvláště metodické více, než dílem obyčejná střední škola a dílem i než dvouletá pedagogická akademie pro velký počet studentstva by mohly poskytnout. V tomto ohledu snad bude potřeba ještě výsledků z několikaletého pokusu za účelem srovnání výhod a nevýhod. Redukce profesorů ze zrušených učitelských ústavů by arci byla hodně citelnou pro profesorský stav, ale uvolnění profesori dali by se přikázati a umístiti na akademiích a normálních středních a odborných školách, takže by protesty profesorstva nebyly pak tak závažné.

Naši učitelé náboženství dosud vycházeli z řad bohoslovců, kteří po nejnutnějším absolutoriu theologického studia byli ustanovováni po aprobační zkoušce učitelské na systemisovaná místa. Tato zkouška se dala v uplynulém roce před zkušební komisí profesorů vysoké školy bohovědné, tedy *při Ústřední*

radě. Kandidáti na úřad učitelů čsl. náboženství z řad laiků někteří byli zapsáni dříve na Husově fakultě, v uplynulém studijním roce na vysoké škole bohovědné ČCS a pak podrobovali se aprobační zkoušce učitelské pro školy obecné, měšťanské před zkušebními komisemi při patričních diecézních radách.

Nejvíce potíží je spojeno s účelnou úpravou *zkoušek učitelské způsobilosti pro kandidáty z řad laických* zvláště pro výpomocné učitele čsl. náboženství. Soudím, že větší centralisace by více odpovídala rozměrům naší církve neb jednotlivých diecézí. Tyto zkoušky by se daly vhodně zavést pro 3 zemské celky zvláště, anebo jenom při Ústřední radě před zkušební komisí stálou z řad *vysokoškolských odborně zapracovaných profesorů*, kteří by se museli postarati o snadno přístupné knihy neb přednášky kandidátů. Nezbytná mírná prakse v ohledu způsobilosti a přípravy kandidátů již minula a nedala by se ani bez nedozírných škod dále trpěti. Kandidáti výpomocného učitelství čsl. náboženství na nesystemisovaných místech by mohli býti přezkoušeni při diecézních radách. Kandidátům na místa systemisovaná by se měla věnovati zvýšená a účinná pozornost před zkouškami tím, že by se pro ně opatřily zvláštní knihy, aby jednotlivé statě nemuseli pracně shledávat a draze si získávat sami z přerozmanitých více méně přístupných neb drahých velkých knih všeobecných. Mimo to měly by se pro ně za pomoci Ústřední rady a školních úřadů pořádati *nutné kursy aspoň každý třetí rok* po několik dní, aspoň po 14 dní. Pak můžeme teprve právem očekávati lepší výsledky přísnější prakse zkušební a hodnotnější práci aprobovaných učitelů čsl. náboženství podle reformních pedagogických zásad. Péči o zdatný dorost učitelů náboženství pokládám za stejně důležitou jako péči o zdatný dorost duchovních, a oboje považuji za *nejdůležitější*, ano přímo životní povinnost každé církve par excellence v nynější pohnuté a církvím nepříznivé době. *Od vůdčího duchovenského a učitelského dorostu závisí budoucnost církvi* aspoň z polovice. Na to by žádné vydání nemělo býti dosti velkým pro jeho nespornou rentabilitu na poli církevní úspěšné práce v brzké budoucnosti. Sleduje-li naše církvev ozdravení, oživení a rozkvět církevního vnitřního života, nuže hic Rhodus, kde může v nepříznivé době pro církve nejvhodněji prokázati své opravdové obrodné úsilí v národě.

6.

Již po léta se mnoho mluví o *reformách* školství a skutečně se také hodně v tom ohledu pokusně prakticky i teoreticky pracuje. Školní úřady i nadšení pedagogičtí teoretikové a praktické neúnavně pracují. Nejvíce se reformuje školství obecné, pak měšťanské, v třetí řadě rozváznějším a klidnějším tempem se

reformuje i školství střední kategorie. Nejméně, téměř vůbec se nereformuje školství vysoké, a přece po mém soudu zde na školách vysokých by se nejdříve mělo začít reformovat. Vždyť vysokoškolská profesora odchovávají profesory středoškolské a tito pak učitele škol národních. Mají-li se reformy zavádět a dělat různé nové pokusy, tu musejí býti k tomu učitelé naváděni a do toho uváděni od profesorů středoškolských. A tito zase, mají-li uplatňovati na střední škole nové výchovné směry a nového, lepšího ducha, musejí k tomu dostat návod a průpravu od svých učitelů vysokoškolských. *Tedy shora, od hlavy se má začít* obrozovat a zmlazovat naše školství, a ne naopak.

A jak to ve skutečnosti vypadá? Právě opačně. Volá se po reformě zastaralého školství, po důkladném duševním provětrání zvláště školství středního, ale hlasy a snahy přicházejí zdola, kde si často nevědí rady, neboť postrádají důkladného usměrnění a věcného prohloubení svého ušlechtilého úsilí. Pak to dopadne často s reformami, jako to dopadlo s nepromyšleným a překotným zavedením globálky. Až po zavedení teprve dotazuje se učitelstvo vědeckých universitních odborníků po dobrozdání. Reformní pokusy, vycházející se zdola, toliko ulpívají na mělčině podružností, na okraji pedagogické práce, postrádají pevného a vyššího cíle a věcného prohloubení.

Vysoké školy pak brání se pronikavějšímu vanu reformních světových pedagogických snah a nedovolují zásahu zvenčí do své staleté akademické svobody a autonomie. Ale nechť si jí mají, je oprávněná a dobrá. Jenom nechť samy rozhodně a rázně se reformují, vždyť toho potřebu četní jejich členové uznávají. Avšak po mnohaletém reformním volání neučinily v tom směru téměř ničeho, zatím co na nižších kategoriích se pracuje čím níže, tím usilovněji.

Na theologických školách není tomu jinak. A naše mladá československá církev, která vše od základů musí si budovat a upravovat, nemá pro své učitele náboženství národních, středních a vysokých škol i pro své duchovní vůdce obrodného církevního poslání *dosud žádné vysoké theologické školy*, odezírá-li od svépomocného vlastního soukromého učiliště. Je to opravdu ojedinělý výkon nadšení několika udřených obětavých ideových pracovníků, kteří během 14 let nahrazovali jakž takž poslání státní vysoké školy bohovědné, jež měla vnitřní církevní duchovní život a zdravý theologický vývoj usměrňovat a v patričním klidu na pevném a důkladném podkladě akademické podnětné a vůdčí práce poskytovat své kvasící se mladé církvi ty nejlepší plody svého odborně školeného ducha a svého nerušeného nejlepšího úsilí. Teď snad dosáhne na Husově fakultě v nynější kritické době hospodářských úsporných opatření aspoň *několik málo profesur a docentur*, jež mají býti organickým zárodkem kýžené samostatné vysoké školy v budoucnosti. Kéž by

to bylo v zájmu zdárného duchovního rozvoje církve a školení jejích duchovních vůdců a učitelů *co nejdříve, aby to rozkvět církve neodnesl na celá desetiletí*. Neboť jak možno přikládat na církevní činnost kritická a nezbytná přísná měřítka, když církev po 14 let nemá dosud své náležitě vybavené vysoké školy? Je to téměř zázrak Prozřetelnosti, že se dosud aspoň tak duchovně rozvíjela, jak ji vidíme, a že neupadla duchovně a neztratila sympatií a důvěry u lidu pro své vzpomenuté potíže. Až bude mítí ČCS řádně vybudovanou theologickou školu se svými profesory, kteří budou mítí podmínky pro hodnotnou theologickou práci, aby jí mohli co nejvydatněji sloužiti duchovnímu vedení a rozvoji církve, pak teprve možno od ní právem žádati doklady svého pronikavého obrodného poslání v národním životě a světovém duchovním závodění.

*

Celkový souhrn pohledů do školství vykazuje neutěšený ráz současné těžké doby, v níž genius národa i naší církve úporně a cílevědomě zápasí s hmotnými potížemi, aby povznášel a zdokonaloval školskou výchovnou práci co nejlépe v daných poměrech a vedl tak církev i národ k vyšším, nadpozemským cílům.

Dr. R. Urban.

ROZHLEDY PO PÍSEMNICTVÍ.

REFERÁTY.

Dr. F. M. Hník: *Duchovní ideály československé církve*. Příspěvek k rozboru její sociálně křesťanské struktury. Ve sbírce „Edice Blahoslav“ č. X. Praha 1934. Stran 360. Cena neudána.

Mladý a nadějný pracovník československé církve, filosof, sociolog a theolog, br. dr. F. M. Hník vykonal svým objemným spisem záslužný čin pro československou církev. Spis je věnován sice především praktickým účelům církevním, ale poslouží velmi dobře i prostředí mimocírkevnímu a jinocírkevnímu. Velmi vhodně je napsán k blížícímu se jubileu v příštím roce, kdy církev vzpomene svého

15letého trvání. Patnáct let! Jak kritická to doba! A přece — Bohu díky — co vykonáno! Kdo by byl v r. 1920 řekl, co vykoná církev nově prohlášená na tom československém náboženském, mravním a sociálním suchoparu! Jaké obavy plnily odvážná srdce a udatné myslí těch, jež proklamovali novou církev! Vidět, že žijeme rychle. A pracujeme též mnoho. Přes všechny lidské vady a nedostatky můžeme býti a jsme spokojeni. Ovšem ne tak, abychom optimisticky skládali ruce v klín, nýbrž abychom se neoddávali pesimismu a defétismu. Zmiňuji se o tom šífe, poněvadž právě taková kniha, jako